

колекція театральна

Ерік-Емманюель Шмітт
ЗРАДА АЙНШТАЙНА

*Це видання було здійснене за підтримки видавничих програм
Французького інституту, а також Програми сприяння видавничій
справі «Сковорода» Посольства Франції в Україні/Французького
інституту в Україні*

*Cet ouvrage a bénéficié des soutiens des Programmes d'aide
à la publication de l'Institut français, ainsi que du Programme
d'aide à la publication Skovoroda de l'Ambassade de France en Ukraine/
Institut français d'Ukraine*

Éric-Emmanuel Schmitt

HÔTEL DE DEUX
MONDES

LA TRAHISON
D'EINSTEIN

ALBIN MICHEL

Ерік-Емманюель Шмітт

ГОТЕЛЬ МІЖ
ДВОХ СВІТІВ

ЗРАДА
АЙНШТАЙНА

З французької переклав

Іван Рябчій

ВИДАВНИЦТВО АНЕТТИ АНТОНЕНКО
ЛЬВІВ

ББК 84.4 Фра-44

Ш-73

Ерік-Емманюель Шмітт

ЗРАДА АЙНШТАЙНА

П'єси

З французької переклав Іван Рябчій

Перекладено за виданнями:

Eric-Emmanuel Schmitt

La Trahison d'Einstein

Éditions Albin Michel, Paris

ISBN: 978-2-226-25429-0

Eric-Emmanuel Schmitt

Hôtel des deux mondes

Éditions Albin Michel, Paris

ISBN: 978-2-226-10962-0

«*La Trahison d'Einstein*» *Éditions Albin Michel - Paris 2014*

«*Hôtel des deux mondes*» *Éditions Albin Michel - Paris 1999*

Ерік-Еманюель Шмітт — відомий франко-бельгійський письменник, драматург і кінорежисер, який уславився своєю філософською прозою, присвяченою актуальним проблемам сьогодення. З 1991р. його п'єси є хітами не лише у Франції, а й у усьому світі. «Гість» (1994, тричі отримувала відзнаку ім. Мольєра), «Загадкові варіації» (1997; у першій постановці грав Ален Делон; у Києві ця п'єса з великим успіхом ставиться у Молодому театрі), «Фредерік, або Бульвар злочину» (1998; у першій постановці грав Жан-Поль Бельмондо), «Месьє Ібрагім і квіти Корану» (2001), «Оскар і Рожева пані» (2002; в Україні ця п'єса ставиться у кількох театрах, але найвідомішу версію створено Ірмою Вітовською 2015р.) та інші п'єси перетворили Е.-Е. Шмітта на театральну зірку першої величини.

П'єса «Готель між двох світів» (*Hôtel des deux mondes*, 1999) — химерний погляд на «ціну» людини, на її справжню сутність.

П'єсу «Зрада Айнштайна» (*La Trahison d'Einstein*, 2014) присвячено моральній дилемі одного з найбільших в історії людства вчених: далі обстоювати свою жорстку позицію пацифіста чи все ж подарувати людству зброю, яка, ймовірно, врятує його від жахливої війни.

Усі права застережені. Жодну частину цього видання не можна передавати, перекладати, зберігати в пошукових системах або передавати у будь-якій формі та будь-яким засобом (електронним, механічним, фотокопіюванням або іншим) без попередньої письмової згоди на це **ТОВ «Видавництво Анетти Антоненко».**

ISBN 978-617-7192-45-8

ISBN 978-617-7192-29-8

Серія «Колекція театральна»

© Éditions Albin Michel, Paris, 1999, 2014

© Іван Рябчій, український переклад, 2016

© «Видавництво Анетти Антоненко», 2016

ГОТЕЛЬ
МІЖ ДВОХ СВІТІВ

*Ні в чому я не впевнений так,
як у непевному.*
Франсуа Війон

ДІЙОВІ ОСОБИ

Жульєн Порталь
Маг Раджапур
Доктор С.
Президент Дельбек
Лора
Марі

Хлопець у білому (роль без слів)
Дівчина в білому (роль без слів)

Обстава весь час однакова.

На початку — дуже дивний звук, подібний до гудіння потужного протягу...

Таке враження, ніби цей вітер надзвичайної сили може підхопити й понести на крилах могутнього подиху будь-що — людей, човни, будинки, дерева...

Завивання гучнішає, надувається, харчить, розбухає аж до неможливого — й раптом за кілька секунд згасає. Одночасно з останнім бурмотінням вітру чути і гуркіт ліфту, що зупиняється.

На сцені спалахує світло.

Перед нами — рецепція у готелі.

Зала вабить око стриманістю, затишком, притлумленим штучним світлом — а ще традиційними кріслами перед низькими столиками; від стійки рецепції — цієї миті за нею нікого немає — уявні пожилці розходяться двома коридорами, які ведуть до кімнат; перший коридор позначено літерою В, другий — літерою Ж.

Лампочка над ліфтом показує, що хтось прибув. Дзенькання. Дверцята відчиняються.

Сторожко роззираючись, із явно збентеженим виразом обличчя Жульєн — ще досить молодий чоловік у світлому плащі — однією рукою чухмарить собі голову,

а другою спирається на дверцята ліфта. Потерши чоло, він збирається з силами і поволі виходить. Рухається він досить непевно, ніби щойно зазнав пригоди, яка його спантеличила.

Якусь мить Жульєн роззирається, потім підходить до стійки рецепції. Відразу бозна-звідки з'являється довготелесий служка, що гречно всміхається.

Жульєн спирається на стійку.

ЖУЛЬЄН: Де я?

Замість відповіді служка повагом простягає Жульєнові ключ.

ЖУЛЬЄН: Авжеж, ви маєте рацію — мені слід відпочити.

Служка робить знак. Дівчина в білому — така ж вправна й мовчазна, як і він, — наближається до Жульєна. Вона мовчить, але Жульєн відповідає їй так, ніби вона до нього звертається.

ЖУЛЬЄН: Звісно, в мене є речі — вони у моєму авто, — проте... (Він нишпорить у кишнях, шукаючи ключі, але не знаходить їх. Тоді сумно зауважує:) Нехай... повернемося по них пізніше...

Служниця бере його за руку й веде до коридору, позначеного літерою В. Проте Жульєн раптом зупиняється й обертається.

ЖУЛЬЄН: Певно, ви мали б занотувати моє ім'я... бо що як хтось мені потелефонує...

Служка показує йому журнал реєстрації жильців.

ЖУЛЬЄН: О... то ви вже занотували... це добре... *(Він явно збентежений.)* Авжеж, ви маєте рацію, мені конче слід відпочити...

Служниця дбайливо підтримує Жульєна. Вони зникають у коридорі В.

Тим часом із коридору Ж виходять двоє жильців. Маг Раджапур, убраний у шовковий халат, озирає передпокій.

МАГ: Казав же я вам, що прибув новенький!

За ним чимчикує Президент Дельбек — черства, трафаретна людина, вдягнена зі стриманістю, властивою персонам, які понад усе цінують респектабельність.

ПРЕЗИДЕНТ: Ні, я нічого такого не чув!

МАГ: Не дивно — ви ж бо глухий, мов стара батарея!

ПРЕЗИДЕНТ *(ображено)*: Даруйте?!

МАГ: Ось бачите! *(Обертається до служки.)* Рафаїле, до нас прибув хтось новий?

Хлопець усміхається.

МАГ *(сприйнявши це як підтвердження)*: Ага, так я і думав!

ПРЕЗИДЕНТ (*здивовано*): Ви його кличете Рафаїлом? А я — Гавриїлом.

МАГ: І що, він вам відповідає?

ПРЕЗИДЕНТ: Аякже!

МАГ: То ми обидва вгадали його ім'я!

ПРЕЗИДЕНТ: Не може бути! (*Обертається до стійки рецепції.*) Гавриїле, як вас насправді звати: Рафаїлом чи Гавриїлом?

Проте хлопець уже зник, не зронивши ні слова.

МАГ (*сідас*): Чому б вам не визнати, що ми обидва вгадали?

ПРЕЗИДЕНТ: Бо ви кажете одне, а я — друге.

МАГ: І що з того?

ПРЕЗИДЕНТ: Істина — це або перше, або друге, проте ніяк не перше й друге водночас! Або так, або інак. Або ви маєте рацію і я помиляюсь. Або ж моя правда, а помиляєтесь ви.

МАГ: А ваша істина з моєю ужитись не може?

ПРЕЗИДЕНТ: Звісно, що ні!

МАГ: Ти диви... Достоту заміжня пані: ділити її не можна ні з ким.

ПРЕЗИДЕНТ: Я пані Президентову ніколи ні з ким не ділив!

МАГ: О, в це я охоче вірю! Адже вчора ви показували мені її фото...

ПРЕЗИДЕНТ (*ображено*): Даруйте?!

МАГ (*повторює, ніби глухому*): Бо вчора ви показували мені її фото!

Маг розгортає газету і занурюється у читання. Та це не зупиняє Президента.

ПРЕЗИДЕНТ: Ви бачили сьогодні Доктора С.? *(Маг відкриває рота, щоби відповісти, але не встигає.)* А я досі його не бачив! Зранку навмисно зробив запит на побачення — проте відповіді не отримав і досі. Хіба можна так поводитися з людьми?! Га?! Я вас питаю! *(Маг знову відкриває рота, щоби відповісти, але знову не встигає.)* Це абсолютно неприпустимо! Адже на кожного з нас складено докладні й вичерпні досьє, тож Доктор С. знає, з ким має справу. Як гадаєте, чи можна вважати таку людину компетентною? *(Маг знову відкриває рота, щоби відповісти, але знову не встигає.)* У мене складається враження, що нині медичну освіту дають неправильно: студентів напихають знаннями, мов різдвяних індичок, але головному — навичкам — їх не вчать! Із такою «сучасною медициною» ми отримуємо не освічених фахівців, а варварів, напактованих інформацією. Ви ж зі мною згодні, чи не так? *(Маг знову відкриває рота, щоби відповісти, але знову не встигає.)* Яке гниле покоління — вони ж ніколи не відали ні голоду, ні холоду, не спізнали війни! З народження плавають, як вареники у сметані, — розкошують, насолоджуючись життям!

МАГ: Слухайте, Президенте, вам узагалі потрібні відповіді на ваші запитання?!

ПРЕЗИДЕНТ: Даруйте, що?

МАГ *(ніби до глухого)*: Мої відповіді вам потрібні, га?

ПРЕЗИДЕНТ: Та що ви до мене чіпляєтесь?! Звісно, я дуже ціную вашу компанію, проте — дайте мені договорити!

Маг зітхає і повертається до газети.

МАГ: А шум від читання газети вам не заважає?

ПРЕЗИДЕНТ: Даруйте?

Заходить Марі.

МАРІ: Я чотири рази заправляла ліжко, п'ять разів мила раковину, відпарювала фіранки — вже й не знаю, чим себе зайняти! Чи не дасте мені, бува, якоїсь роботи? Не знаю... Може, гудзика якого пришити? Чи підрубити кант?

ПРЕЗИДЕНТ (*сухим, офіційним тоном*): Мадам, вас сьогодні приймав Доктор С.?

МАРІ: Ні. Однак я просилася.

ПРЕЗИДЕНТ: Це неприпустимо! До нас ставляться, мов до якоїсь прислуги!

МАГ (*докірливо*): Пане Президенте!

МАРІ (*радісно*): О, що ви, пане, він не помилився: я й справді служниця!

ПРЕЗИДЕНТ: Ага! Бачите!

МАГ: Президенте, тут рекомендаційні листи не потрібні.

ПРЕЗИДЕНТ: Хочете сказати: всі рівні? Егалітаризм? Ця республіканська проказа просотилась усюди! Тепер усім байдуже, хто є хто. Посада й ціна людини вже не мають значення!

МАГ: А як на мене, то справжня цінність людини в тому, що вона — людина, оце й усе.

ПРЕЗИДЕНТ: Яка дурня! І небезпечна дурня!

МАРІ (до Мага): Цей месьє має рацію: хіба можна прирівнювати Президента до служниці?

ПРЕЗИДЕНТ: Бачите? Навіть вона визнає! Дозвольте запитати, мадам: яка ж між нами різниця?

МАРІ: Ну...

ПРЕЗИДЕНТ: Будь ласка, не соромтеся, дайте відповідь — я наполягаю! Нехай наш друг це почує. (Підвищує голос.) А Доктор С., якщо він нас чує, хай дізнається, яка ж — із вашого погляду — різниця між Президентом і служницею!

МАРІ: З мого погляду? Ну, гадаю, передусім справа у письмовому столі...

ПРЕЗИДЕНТ (заохочуючи її): Тобто?

МАРІ: Президент смітить на столі, а служниця прибирає сміття.

МАГ (зацікавившись): О, кажіть далі!

МАРІ: З манерою розмовляти — іще гірше. Президент звертається до людей так, ніби вони всі гівнюки, а служниця — ніби вона сама дурепа.

МАГ: А що ще?

МАРІ: У Президента перед іменем завжди стоїть ціла упряж регалій: месьє Президент Такий-то, генеральний директор Такого-то акціонерного товариства, член Наглядової ради чогось там, командор Ордену Почесного легіону... А у служниці є тільки прізвище — ба ні, часом і цього немає, воно швидко втрачається. Бо... значно зручніше зватися просто Марі, адже господарі трапляються забудькуваті, тож я миттю перетворююсь на просто Марі...

МАГ (*обернувшись до Президента*): А й справді: дивно, що, за такої очевидної різниці між вами, Доктор С. вас досі не прийняв!

Тимчасом заходить Жульєн. Йому вочевидь ведеться значно краще.

ЖУЛЬЄН: Усім доброго дня.

Усі підводяться на знак вітання.

ЖУЛЬЄН: Мене звати Жульєном Порталем.

МАГ: Дозвольте представити вам месє Президента Дельбека та мадам Мартен.

МАРІ: Марі Мартен. Утім — просто Марі. Банальне ім'я...

МАГ: А я — маг Раджапур.

ЖУЛЬЄН: Даруйте, вас це, певно, здивує, але мені незрозуміло, що я тут роблю. Не пригадую, щоб резервував номер у цьому готелі, а проте — шойно я увійшов, як моє ім'я було вже занотоване в журналі. Хто тут головний? І що це взагалі за місце?

МАГ: Що ви маєте на увазі під «місцем»?

ЖУЛЬЄН: Як називається місто? Яке тут проходить шосе?

МАГ: Гадки не маю!

ЖУЛЬЄН: Тобто як? Ви тут теж новенький?

МАГ: О ні, що ви! Я — найдавніший пожилиць у цьому готелі. Живу тут уже півроку.

ЖУЛЬЄН: Даруйте, але від ранку я досить збентежений, тож мені важко розуміти, що кажуть інші. Як називається цей готель?

Пожилці мовчать. Жюльєн дивиться по черзі на кожного з них. Вони німують. Жюльєн знову тре собі чоло. Марі кладе руку йому на плече.

МАРІ: Ви потрапили до аварії?

ЖУЛЬЄН: Так... або ні... *(Напружено намагається пригадати.)* Не знаю. Так, я справді був на якомусь шосе, була ніч. Хоч я й щедро приливав вином вечерю, все ж упевнено керував автівкою — «Пародео-Сб», остання модель. Чули?

МАГ: Я розрізняю лише два види автівок: ті, в яких на даху є позначка «Таксі», та решта інших.

ЖУЛЬЄН: Авжеж, я гнав, проте точно пам'ятаю, що вів упевнено! Я повертався додому...

МАРІ: На вас хтось чекав?

ЖУЛЬЄН *(похнюпившись)*: Ні...

МАРІ: Шкода. Завжди хтось має чекати... це — єдиний спосіб уникнути катастрофи.

ЖУЛЬЄН *(ображено)*: Не було ніякої катастрофи!

Усі дивляться на нього співчутливо і скептично водночас.

ЖУЛЬЄН *(протестує)*: Аварії не було! Не було!

Усі мовчать. Жюльєн сідає.

ЖУЛЬЄН: Я мав зрозуміти, що сплю, коли заїхав перепочити до цього мотелю.

МАГ: До «мотелю»?! Але ж ви й дивак! Тільки послушайте! До «мотелю»!

Марі і Маг не можуть втриматися від сміху. Президент величезним зусиллям приєднується до їхніх веселощів.

Раптом вітальнею проходить служка в білому. Зупинившись на мить, він дивиться на пожитківців і лагідно усміхається.

Гигикання миттю стихає.

МАРІ (*присоромлено*): Так, Еммануїле, ви маєте рацію: кепкувати неввічливо.

ПРЕЗИДЕНТ (*подивовано*): А ви, бачу, його кличете Еммануїлом?

Служка виходить.

ЖУЛЬЄН: То ви можете мені допомогти?

МАГ (*Жульєнові*): Повірте моему досвіду, юначе: збагнути, де ви, можна лише одним способом — запитати в кожного з нас, що він робив перед тим, як потрапити сюди.

Марі схвально киває. Президент, трохи повагавшись, теж.

ПРЕЗИДЕНТ: Якщо це вам справді допоможе...

ЖУЛЬЄН: Але ж це абсурд!

МАГ: І все ж іншого способу не існує...

МАРІ: Його правда. *(Жульєнові:)* Запитайте мене! *(Жульєн не реагує.)* Та питайте ж мене, трясця! *(Жульєн спантеличено кривиться, але Марі тлумачить це як згоду.)* Ну ось, ви всі бачили — він мене запитав! *(Радісно зітхає і починає свою оповідку.)* Марі — саме так мене назвали батьки. До біса чудова думка! Цілісіньке життя я підтирала і витирала. Підтирала і витирала! Батьки ніби ще тоді знали, що губка, віник і ганчірка — єдиний для мене шлях. От і начепили мені на чоло це ім'я — Марі! Татко наймався працювати в селі — красенем був: такий темний увесь і волохатий. Зранку поголиться — а вдень уже відросло. Знаєте, що це означає, ні? Усе це волосся, що так і пре, — це чоловіча сила, тобто всередині забагато сперми, і чоловіку весь час кортить їбатися. Мама щовесни приводила нам братика чи сестричку. Менших за мене було аж дванадцять! Тож я мала весь час купу роботи — бідна матуся занадто втомлювалась. На щастя, тринадцятий — Паскаліто — прийшов на світ не дуже здоровим: личком був подібний до соняха і весь час куняв, байдужий до всього. Батьки всім казали, що бідолашне гепнулося з воза із буряками. Після цього таточко став одягати резинку. Я оце думаю, що матуся навмисне пошкодила собі рожачку...

ПРЕЗИДЕНТ *(перелякано)*: Ближче до справи, будь ласка, ближче до справи...

МАРІ: Ближче, ніж є, вже не буде! Ви ж ніколи не даєте мені поговорити — тож тепер мене не зупинити!.. Я, отже, махала шматом з рання до смерку, і хвили-

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати
далі, придбайте, будь
ласка, повну версію
книги.